נאַציאָנאַל־וואָס זיינען זיי?

פון דר. מ. פיוניק

מיר באַנעגענען דאָס וואָרט "באַציאָנען" זעהר אָפט אין דער פּרעסע, און מיר הערען עס אין לעקטשורס און דיסקוסיעס, אָבער פרעגט דעם דורכשניטליכען מענשען וואָס איז עס אַזוינס? וועט ער אייך אַנקוקען אַזוי ווי אַ האָן אין בני אדם.

דיעזער אַרטיקעל איז געוויידמעט געוואָרען צו געבען אַן אויבערבליק איבער דיעזער גרויסער צווייג פון דער וויסענשאַפט, וועגען וועלכער הונדערטער בענד דער זיינען אָנגעשריבען געוואָרען די לעצטע יאָהרען, און די פּאָליצעס פון גרויסע ביבליאָטעקען זיינען מיט זיי פאַרנומען און איבערפילט גאַנצע לאַבאָראַטאָריעס איבער דער "באַקטעריאָלאָגיע" וועלכע אָנגעפיהרט אין די הונדערטער אין די האָספּיטעלער און אַנדערע אינסטיטוציעס איבערן גאַנצען לאַנד. וואו דער שטודיום פון דיעזע קליינינקע מיקראָבען ווערט פאַרטגעזעצט

עס איז זעהר שווער, פאַקטיש אונמעגליך צו געבען אַ גענויען איבערבליק וועגען באַציאָלען אין די באַנדערעניצע שורות פון אַ צייטונגס אַרטיקעל. מיר וועלען מעגליך באַהאַנדלען די דאָזיגע טעמע אין צוויי אָדער דריי מאָהל, און אפילו דאַן וועט נאָך בלייבען פיעל מאַטעריאַל, אָבער מען קען דאָך ניט שפּייזען דעם לעזער מיט צופיעל באַציאָלען, עס קען איהם נאָך פאַרשאַטען, און ער וועט ניט קענען פאַרדייען די קומענדע אַרטיקלען.

אין די לעצטע יאָהרען זיינען גרויסע פאָרשריטע געמאַכט געוואָרען אין דיעזער וויסענשאַפט, ספּעציעל אין דער אפטייטונג וואָס האָט צו טאָן מיט קראַנקהייטען. דער אמת איז דאָס די מאָדערנע כירורגיע וואָלט געווען אַן אונמעגליכקייט אָהן דעם גרויסען פאָגרעס וואָס די באַקטעריאָלאָגיע האָט געמאַכט אין אונזער דור אין צייט.

היסטאָריש

אין מיטען פון נייַנצעהנטען יאָהרהונדערט, ד. ה. מיט זיבעציג, אכציג יאָהר צוריק, זיינען דיעזע אָרגאַניזמען מעהר ניט געווען באַוואוסט ווי צו עטליכע עקסּפערטען, פון דעם מיקראָסקאָפּ, וועלכעס קען פאַרגרעסערען איין אביעקט אָדער געגענשטאַנד עטליכע טויזענט מאָהל.

זיי זיינען באַטראַכט געוואָרען אַלס אַ זעלטענהייט וועלעכע זיינען געווען זעהר קליין און האָבען זיך באַוועגט זעהר שנעל און פליגק, און דיעזע באַוועגונגען האָבען מען שטודירט אונטער דעם פאַרגרעסערונגס גלאָז מעהר אַלעס אַ "צייט פאַרטרייב" ווי אַ וויסענשאַפט.

אין יענער צייט האָט מען גאַנץ ווייניג ביז געוואוסט פון זייער לעבענס היסטאָריע, און מען האָט אפילו ניט געהאַלטען וועגען זעהר וויכטיגקייט אין דאָס לעבען פון מענשען און אַנדערע חיות.

ווער האָט דאַן געפראַגט דאָס זיי קענען פאַראורזאַכען אַזוי פיעל קראַנקהייטען? ווער האָט אין יענער צייט גע־וואוסט דאָס זיי וועלען שפּיעלען אַזאַ גרויסער ראָליע אין דער מאָדערנער מעדיצין? ווער האָט געוואוסט דאָס באַציאָלען קענען גאָר ברענגען אַזוינע גרויסע כעמישע עגדערונגען אין דעם קערפּער פון מענשען און אפילו אין פלאַנצען און בוימער?

ביי היינטיגען טאָג, זיינען מיר באַקאַנט מיט די נעמען פון הונדערטער פאָרמען פון דיעזע מיקראָבען, און מען האָט זי ריכטיג קלאַסיפיצירט. דיעזע צווייג פון דער וויסענשאַפט איז געוואָרען אַזוי גרויס און איז געוואָרען אַזוי קאָמפּליצירט. דאָס מען האָט אין די לעצטע יאָהרען איינגעריכטעט באַזונדערע אפטייליונגען פון דער "באַקטעריאָלאָגיע", אין דער מעדיצין, אַגריקולטור און אויך אין דער מאָדערנער "קאַנאַל אָבציהונג".

עס איז זעהר אינטערעסאַנט צו באַמערקען דאָס באַציאָלען וואַקסען און מעהרען זיך ניט דורך געשלעכטליכען פאַרקעהר.

ביי זיי איז ניטאָ קיין זכר און נקבה. זיי שטעהען אויף דער נידריגסטער שטופע פון לעבינס ענטוויקלונג און פאַרגרעסערען זיך אויף דעם זעלבען אופן ווי די "ספּאָרען" אָדער צעלען הייוועזן.

פאָרמען

מייסטע פון די באַציאָלען זיינען פאַראַ זיטען, ד. ה. זיי לעבען און נאַהרען זיך אויף דאָס פלייש, בלוט און צעלען געוועב פון חיות און פלאַנצען. זיי האָבען פאַרשיעדענע פאָרמען. און לעבען אין קאָלאָניעס.

געוויסע פון זיי קוקען אויס ווי אַ בולאַוועקע, אַנדערע זיינען מעהר אָדער ווייניגער רונדיג, געוויסע האָבען די פאָרמע פון אַ "מאַרק סקריו" אָדער פּראָפּעלער־ציהער. אַנדערע האָבען אַ קעפּעל מיט אַ לאַנגען עק, אַנדערע קוקען אויס ווי אַ שפּין, און נאָך אַנדערע ווי אַ וואורשט אַ. ז. וו.

אין מאָס זיינען זיי זעהר, זעהר קליין, און אין לענג קענען זיי זיין פון דריי ביז פינף מיקראָ מילימיטערס. אַזוי קליין דאָס די נאַקעטע אויג קען זיי בשום אופן ניט זעהן, און מען מוז האָבען אַ מיקראָסקאָפּ מיט אַ פאַרגרעסערונגס קראַפט פון אַ טויזענט אָדער צוויי מאָל אייַדער מען קען זיי זעהן ווי זיי שזומען אַרום אין דאָס בלוט, אָדער אין דער שפּייאַטע.

ווען מען דרינגט אַריין אין דער היסטאָריע פון דיעזע מיקראָ־אָרגאַניזמען געפינט מען אויס דאָס זיי האָבען עקזיסטירט פון די פריהעסטע צייטען, און מען געפינט זיי נאָך ער היום אין די "פאָסאָלס" אָדער פאַרשטיינערטע קערפּערס פון חיות און פלאַנצען, וועלכע זיינען באַגראָבען געוואָרען אין די סקאַלעס און שיכטען פון דער ערד אין די פאַרשיעדענע פּעריאָדען פון איהר היסטאָריע.

רענאָלט, אַ פראַנצויזישער פאָרשער האָט באַוויזען קלאָהר און דייטליך דאָס גרויסע צאָהלען פון באַקטעריאַ האָבען נאָך עקזיסטירט אין די "קאַרבאָניפעראָס" צייטען, אָדער אין דעם פּעריאָד פון דער "גענאָלאָגיע" (שטודירונג פון די שיכטען פון דער ערד) ווען קוילען איז פאָרמירט געוואָרען פון געפאָלענע בוימער און פלאַנצען וועלכע זיינען געלעגען באַגראָבען טיעף אין דער ערד פאַר טויזענטער יאָהרען און קיין שום לופט אין צו זיי ניט צוגעקומען. דיעזער פּעריאָד איז געווען מיט טויזענטער און הונדערטער טויזענטער יאָהר צוריק.

פלעצער

אַ געוויסער סאָרט באַציל וואָס רופט זיך 'סעפּראָפיט' (וואָס לעבט אויף צו־פוילטע שטאַפען) געפינט זיך אין שטיל וואַסערען, און קאַנאַוועס, אויך אין לוי־פענדע וואַסערען און טייכען, און אין יַם. מייסטענס אָבער באַגעגענט מען עס אין "דריינס" (אַבליוף יעהרען) קופּעס פון מיסט, זומפּען און אין פלעצער וואו אַר־גאַנישע מאַטעריאַלען שטעהט אָפען צום לופט אַ געוויסע צייט.

יעדע פליסיגקייט ווי בלוט, השתנה, מילך, ביער, אַ. ז. וו. אָדער אַנדערע שפּייזען מאַטעריאַל ווי פלייש, איינגע־מאַכט, גרינסען ווען מען לאָזט זיי שטעהן אָפען אָדער אָפּגעדעקט און דאָס לופט קומט קומט צו זיי צו, ווערען זיי אין אַ קורצע צייט באַפאַלען פון טויזענטער באַ־ציילען.

ווי מיר האָבען שוין באַמערקט אין אַ פאָריגען אַרטיקעל מוזען באַקטעריאַ האָבען וואַרעמקייט און נאַסקייט.

זיי עקזיסטירען איבער דעם גאַנצען ערד קוגעל, פאַרשפּרייט אויף אַלע קער־פּערשאַפטען, אויך געפינען זיי זיך אין דער אַטמאָספערע; עס איז אָבער אַ פראַ־גע אויב זיי געפינען זיך אין דאָס לופט אין אַזוינע גרויסע צאָהלען ווי מען האָט אַמאָל געדענקט.

מיר האָבען קלאָהרע באַגייזע דאָס אויף בערג און הויכע פלעצער, און אויס'ן אָפענעם פעלד, ספּעציעל אין צפון, נעפּי־נען זיך זעהר ווייניג באַקטעריאַ אין דער לופט.

פאַרקעהרט ווידער, אין פאַרמאַכ־טע פלעצער און אין לאַבאָראַטאָריעס וואו מען גיט זיך ספּעציעל אָפּ מיט זייער קולטיווירונג און שטודיום, דאָרטען אין די לופט שווער אָנגעלאָדען מיט זיי.

אַביסעלע געשיכטע.

בראשית, אין אָנפאַנג, איידער די קהלה אין טאַראָנטאָ איז געגרינדעט גע־וואָרען איז געווען תוהו ובוהו אין די היגע אידיש־רעליגיעזע ענינים — די שוחטים, וואָס האָבען אויך צומאָל ער־פילט די פונקציע פון בוטשערס, זיינען געווען די העכסטע אינסטאַנץ אין כשרות פראַבלעמען. די רבנים זיינען כמעט גע־ווען זייערע אָנגעשטעלטע, קריגענדיג פון זיי אַ קלעגליכע געהאַלט און געהייסען האָט דאָס פאַר השגחה.

מיט 30 יאָהר צוריק, האָט הרב וויינראַב, דער איינציגער רב דאַמאָלסט אין טאַראָנטאָ, געקראָגען פון דעם שוחט־בוטשער 5 דאָלאַר אַ וואָך. די רבנים, הרב י. גאָרדאָן און מ. ליוואי, וועלכע האָבען זיך שפּעטער באַזעצט אין טאַראָנטאָ, און הרב גרויסאַרט, וועלכער האָט זיך תיכף נאָך דער וועלט מלחמה דאָ באַזעצט, האָ־בען געהאַט אויסצושטעהן גרויסע שטע־רונגען אין איינאָרדענונג די בשר כשר פראָגע. זייער איינפלוס איז געווען נישׂ־טיג, ווייל אַ חוץ זייערע געהויבענע "ווייַרדזשעס", וואָס זיי האָבען געקראָגען פון זייערע אָנגעגרעניישאָנס (איינער פון זיי האָט געקראָגען גאַנצע הונדערט דאָ־לאַר אַ יאָהר פון זיין קאָנגרעגיישאָן), זע־נען זיי געווען אָפּהענגיג אין דער אנורת השוחטים, וועלכע האָט זיך געהאַט אָרגאַ־ניזירט אין דער צייט פון דער מלחמה.

דאָ בשר כשר פראָגע איז געווען טאָג־טעגליך אויפ'ן טאַקעס אַרדנונג, און אויב אַמיצער האָט עפּעס פּראָפיטירט פון דעם כאַאָס, זיינען דאָס געווען די בוטשערס. דער בשר כשר "קאָנסומער" האָט אוראַי נאָר ניט געהאַט דערפון, אַ חוץ וואָס ער האָט באַצאָהלט אַ גוטען פּרייז פאַר דעם פונט כשר פלייש און אין נאָך געווען אין ספּק צי קריגט ער דאָס, פאַר וואָס ער באַצאָהלט... פון שטי־צען אידישע אָנשטאַלטען, ווי תלמוד תורות, צדקה, מושב זקנים א. ז. וו. איז שוין אָפּגעערדט. וועמען איז עפּעס גע־לעגען אין זינען אַז מען דאַרף שטיצען אַ תלמוד תורה, אָדער אַ צדקה אָנשטאַלט, אַ מושב זקנים אָדער אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג? ביז . . . ביז אין יאָהר 1923, ווען מר. ד. לעווין און איטשע־מאיר קאַראַל־ניק האָבען געפיהלט דאָס עפּעס אַ אָרד־נונג מוז איינגעשטעלט ווערען אין די אידיש־רעליגיעזע ענינים פון טאַראָנטאָ.

זיי האָבען איינגעלאַדען אַלע שוח־לען פון טאַראָנטאָ צו אַ מיטינג, וועלכער איז געהאַלטען געוואָרען אין מיקאָל סטריט שוהל, און ביי דעם מיטינג איז באַשלאָ־סען געוואָרען צו גרינדען אַ קהלה.

די דאָזיגע קהלה האָט אָבער ניט געהאַט קיין אַריכות ימים. זי איז אומ־בהתמנות'דיג פאַרפאַלגט געוואָרען פון דער דאַמאָלסט עקזיסטירענדער אנורת השוחטים און זי איז אויפגעלייזט געוואָ־רען נאָך אַ קלעגליכען לעבען פון עטליכע חדשים.

אָבער דער געדאַנק פון אַ קהלה האָט שוין געהאַט געשלאָגען טיפע וואָרצעלען אין די אידישע קרייזען פון טאַראָנטאָ און מיר זעהען, דאָס עטליכע אידען, ווי ישראל שעהר, ס. ריידער, דש. טישלער, לואיס פיינבערג, אברהם שעהר א. א. האָ־בען דערלאַנגט אַ בקשה צו דער אַנטאַריאָ רעגיערונג פאַר אַ תשארטער, וועלכער זאָל געבען דער קהלה פון טאַראָנטאָ דעם כאַראַקטער פון אַ "פּערסאָנאַ יורידיקאַ". אַזאַ תשארטער איז באַוויליגט געוואָרען פון דער רעגיערונג דעם 24־טען אָקטאָ־בער, 1923.

די הויפּט פונקטען פון דעם תשאר־טער זיינען פאָלגענדע:

א) דער תשארטער איז וועגען קאָנ־טראַלירען דאָס שחט'ען בהמות פאַר כשר פלייש. דאָס דערמאָנטע כשר'ס פלייש, זייענדיג פאַר דעם געברויך פאַר דעם אי־דישען קהל פון טאַראָנטאָ און מען זאָל אַכטונג געבען, אַז דאָס דערמאָנטע כשר פלייש זאָל זיין פאַרבאַרייטעט לויט די אידישע דינים. און

ב) דער איבערפלוס פון דער הכנסה פון כשר פלייש זאָל געברויכט ווערען פאַר אידישע אָנשטאַלטען.

כאָטש די קהלה האָט נאָך פאַר 2 יאָהר צייט געליטען, אַזוי צו זאָגען, פון חבלי לידה, און האָט געהאַט אויסצו־שטעהן אומענדליכע שטערונגען פון דער אנורת השוחטים פון איין זייט און פון די דזשאַנקשאַנער הורטאַווגע בוטשערס פון דער אַנדערער זייט, איז אָבער דער קהלה געלונגען זיך צו פאַרעסטיגען טראָץ די שטערונגען. ווען מ. שאַפּיראָ, אין 1926, האָט איבערגענומען די פיהרער־שאַפט פון דער קהלה און צוזאַמען מיט די אויבענדערמאָנטע בעלי בתים און דזש. גרייַנער, נ. שווארץ א. א. האָבען מיט געוואַלטיגער טעטיגקייט און אונדער־מידליכע אַרבייט, מאַג איין אַן טאָג אויס, פאַרעסטיגט דעם פונדאַמענט פון דער קהלה.

די פאָלגענדע ציפערען, וועלכע זע־נען באַשטעטיגט פון געוועליכע "אַרי־טערס" זיינען אַז אומשטרייטבאַרער באַ־ווייז, דאָס די קהלה איז געווען אַ ברכה פאַר טאַראָנטאָר אידענטום און אידישע אָנשטאַלטען, און זי, די קהלה, האָט אַן עקזיסטענץ באַרעכטיגונג, וועלכע קען פון קיינעם ניט קאָנטעסטירט ווערען.

פאַר מיינע אויגען ליגט אַ באַלאַנס בלאַט פון הכנסות און הוצאות פאַר פיער און אַ האַלב יאָהר, דאָס איז פון דעם יאָהר 1926—1927 ביז דעם 28־טען פעבראואַר, 1928. — אין די פיער און אַ האַלבייאָהר האָט די קהלה פון אַן אָפּצאָה־לונג פון דריי פערטעל סענט פון אַ פונט כשר פלייש געהאַט אַ הכנסה פון: — $286.614.21.

וואָס האָט די קהלה געטאָן מיט דעם געלט? צו די שוחטים איז אויסגעצאָהלט געוואָרען $154.177.28, צו די רבנים $59.232.50, צו משגיחים $21.908.73 און צו אידישע אָנשטאַלטען, ווי תלמוד תורות, פעדעריישאָן, מושב זקנים, פאָלקס פאַראיין, קרן היסוד און אַנדערע אינ־סטיטוציעס $36.984.50. דאָס איבעריגע איז אויסגענעבען געוואָרען פאַר אָפּיס עקס־פענסעס, רענט, סעקרעטאַר, פּובליסיטי, שלעכטע חובות א. ז. וו. — ווי איהר זעהט, איז קודם כל איינגעשטעלט גע־וואָרען אָרדנונג אין שטאָדטישע ענינים: דער שוחט איז ניט מעהר אָפּהענגיג פון דעם בוטשער, דער רב איז ניט אָפּהענגיג פון זיי ביידען, און דער געברויכער פון כשר פלייש קריגט דאָס, פאַר וואָס ער באַצאָהלט.

דאָס, דאָכט זיך, איז איינע פון די שעהנסטע פאַרדינסטען, וואָס די קהלה האָט צו פאַרצייכענען צו איהר קרעדיט. — מיר שיינט, דאָס קיין אידישער קיבוץ אין אַמעריקאַ האָט נאָך ניט דערגרייכט צו דיזער שטופע אין רעליגיעזע ענינים. דער אָרטאָדאָקסישער רבי, וועלכער איז פון זיין קאָנגרעגיישאָן קיינמאָל ניט צו־פרידענשטעלענד "רעמיינערירט" געוואָ־רען און איז צוליעב דעם געווען געצוואונ־גען צו זוכען אַלערליי מיטלען ווי אַזוי צו קענען אויפהאַלטען זיין'ס און זיין פאַמיליעס לעבען און דאַריבער געווען אויסגעזעצט צו געדעכטע אָדער אומגע־דעכטע קריטיק און גרינגשעצונג, איז אַ דאַנק דער קהלה געוואָרען אומאַפּהענגיג און האָט צוריק געוואונען דעם "פּרעס־טיזש" צו וועלכען ער איז באַדעכטיגט אַלס גייסטיגער פיהרער און רעליגיאָנס פאַרשטעהער. און צווייטענס, די אידישע אָנשטאַלטען האָבען אין די פיער און אַ האַלב יאָהר באַקומען אַלס שטיצע $37.000.00. דאָס הייסט אריבער אכט טויזענט דאָלאַר פּער יאָהר.

רבונו של עולם! דאַרף מען נאָך אַ בעסערען באַוויַיז וועגען דער נוצליכקייט פון דער קהלה? איין האַלבען סענט מעהר אויף אַ פונט בשר כשר וואָלט דאָך געקענט לייזען די אָנגעוועהנטאַטע תלמוד תורה פראָבלעם, וועלכע באַיערט דעם מוח, באַאומרוהיגט און פאַרשאַפט שלאָפלאָזע נעכט יעדען אידישען כלל־טוער אין טאָ־ראָנטאָ.

האָט זיך אָבער לעצטענס גרופּירט אַן ערה אידען, געשטיצט פון איינינג פרויען און שריינען: "גוואַלד! די קהלה טויג ניט! ראשית: — קוקט גאָר אָן ווער עס פיהרט די קהלה! און צווייטענס: — גרעפּסט! און דריטענס: — מיר האָבען אויך אַ רב, אַזוינס און אַזעלכעס, מיר ווילען ער זאָל זיין אַנערקענט און קריגען געהאַלט פון דער קהלה און . . . לעזט, אויב איהר האָט צייט און גערולד די פּאַס־קווילען וואָס ווערען פון צייט צו צייט אַרויסגעגעבען פון דיזער גרופּע.

עס איז כדאי אויף אַ מינוט זיך אָפּ־צושטעלען און אַנאַליזירען זייערע קריטי־דעס. — ערשטענס, וועגען די פיהרער פון דער קהלה. — אמת, די קהלה ווערט גע־פיהרט פון פּשוט'ע, אָבער ענערגישע, באַ־וואוסטזיניגע און צוועקמעסיגע אידען. — עס וואַרפט זיך טאַקע אין די אויגען דער פאַקט, דאָס קיינער פון די באַוואוסטע גרויסע נעמען פון טאַראָנטאָר פיהרענדע פּרעזעניליכקייטען (אַ חוץ, לעצטענס, מר. א. פולען) איז ניט באַטייליגט אין דער פיהרערשאַפט פון דער קהלה. איז ווע־מענס שולדיג איז דאָס? איהר מוזט ווי־סען דאָס די גדולים קען מען צעהלען אויף די פינגער, העלפט פון זיי זיינען ניט פאַראַנטערעסירט אין כשרות אָנגעלעגענ־הייטען און די אַנדערע העלפט האָבען הפּנים מורא געהאַט צוצוטרעטען צו דער פראָגע, וועלכע איז זעהר אַ קאָמפּליצי־רטע און פאַרלאַנגט שווערע אַרבייט און פיעל אויסמערקזאַמקייט, און אַ חוץ דעם איז יעדער פון זיי פאַרנומען ביז גאָר אין דער שפּיץ פון אַנדערע וויכטיגע אינסטי־טוציעס, און אַזוי גלאַט צו בייטען דעם באַאַנטען מר. שאַפּיראָ מיט אַן אומבאַ־קאַנטען, וואו איז די לאַניק? — און אפשר איז בעסער, וואָס קיינער פון די גדולים איז ניט געווען אין דער שפּיץ פון דער קהלה, אויב יאָ, וואָלטען מיר נאָך אַלע וואַרשיינליכקייטען געהאַט אויף אונ־זערע הענט אַ קאַסטבאַרע בילדינג, מיט דעם נאַנצען קלאַפּער נעצייַן, וואָס איז

(מאַרזעצונג אויף פּיידזש 2)

TAKE ONE HOME FOR 50¢ DOWN

די ספּעשעל טערמס פאַר בלויז אַ קורצער צייט

אַ האַנט עלעקטריק וויַיקום קלינער

איז אַזוי לייכט צו נוצען ווי אַ שטויב פעדער אָדער בעזימעל.

טויזענטער פון די זעהר נוצליכע קליינע וויַיקום קלינערס זיינען פאַרקויפט געוואָרען אין טאָ־ראָנטאָ. מען באַנוצט זיי טעגליך . . . נעהמען אַרויס שטויב פון אָפּהאַלסטערי, דרייסס, וועגט אויטאָמאָביל אינטעריאָרס, און אפילו פון קליידער. זיי זיינען לייכט און גרינג צום נוצען. אויבען און אונטען אין יעדער הויז, געפינען זיך צעהנדליגער מלאכות פאַר אַ האַנט עלעק־טריק וויַיקום קלינער.

3 מאָדעלס צום אויסקלייבען
צו $19.75 און $20.50

קומט אַריין און קלייבט אויס אָדער טעלעפאָנירט פאַר איינעס . . . צאָהלט איין 50¢ און דעם באַלאַנס מיט אייערע רעגולערע טאָראָנטאָ היידראָ בילס, צו $1 אַ מאָנאַט.

פול גאַראַנטירט ביי

TORONTO HYDRO ELECTRIC SHOPS

יאָנג סטריט, ביי שוטער. 12 עדלייד סטריט איסט.

טעלעפאָן עדעלייד 2261

קויפט סחורה געמאַכט אין קאַנאַדע — ניט מער מענשען אַרבייט ברענגט בעסערע צייטען.

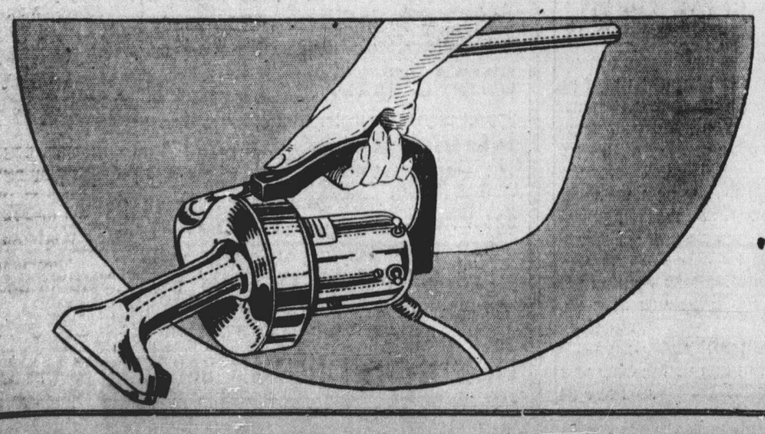

די קהלה פון טאַראָנטאָ

פון ד. לאַזאַרעסקאָ

צו די אידען אין אַמעריקע!

ליעבע ברידער און שוועסטער:

אין נאָמען פון דער וועלט מזרחי אָרגאַניזאַציע און די מזרחי אָרגאַניזאַ־ציע דאָ אין לאַנד, עפענען מיר דעם קאַס־פּיין פאַר דעם קרן ישראל של המזרחי (מזרחי ארץ ישראל) פאָנד פאַר דעם יאָהר.

די טעטיגקייט פון דעם מזרחי אין ארץ ישראל פאַרנעמהט זעהר אַ חשוב'ן פּלאַץ אין דעם אויפבוי פון אונזער לאַנד. די צעהנדליגע מזרחי סקולס מיט אונגע־פעהר זיבען טויזענט שילער און שילע־רינס, כן ירבו, די מעגליכקייט און שטי־צע וועלכע ווערט געגעבען אויפצונעהמען און אויפצוהאַלטען רבנים און שוחטים אין צעהנדליגע קאָלאָניעס, די עקזיסטענץ און די ווירקונג פון טויזענטע מזרחים, יונגע אַרבייטער און חלוצים פון „הפּועל המזרחי" ווי אויך דער גאַנצער גייסט פונ'ם מזרחי אין די ארץ ישראל'דיגע שטעדט און קאָלאָניעס — דאָס אַלץ איז פון דער גרעסטער וויכטיגקייט ניט נאָר אַלס אַ צווייג פון די פאַרשידענע טעטיג־קייטען אין אונזער אַלט־נייַ לאַנד, נאָר עס איז אַ יסוד און אַ גרונדשטיין וועל־כע שאַפט און פורעמט דאָס גאַנצע לע־בען דאָרט אין אַ באַשטימטע ריכטונג, די ריכטונג פון תורה און מצוה, פון טראַ־דיציע און איבערגעבעהייט צו דעם רע־ליגיעזען יודענטום צוזאַמען מיט דעם שטאַרקען נאַציאָנאַלען באַפעהל.

אין דער איצטיגער שווערער צייט ווען דער חלק פון אידישען ישוב וועלכער איז נאָך אָפּהענגיג פון די הילף פון גלות, סיי פון ישוב הישן און סיי פון ישוב החדש געפינט זיך אין אַ שרעקליכער נויט לאַגע, איבערלעבט אויך דער מזרחי, וועל־כער ענטהאַלט אין זיך אַלט און ניי צו־זאַמען, אַ שווערען, ערנסטען קריזיס. ווען שנעלע הילף זאָל ניט קומען חלילה, שטע־הען די פאַרשידענע מזרחי אַנשטאַלטע, און אונטערנעהמונגען פאַר אַ סכנה פון אונטערגאַנג. און ווען דער מזרחי ער־ציהונגס סיסטעם זאָל חלילה אונטער־געהן, די רבנים און שוחטים זאָלען פאַר־לאָזען זייערע פּלעצער, די מזרחי אַרבייטער אָרגאַניזאַציע זאָל צוזאַמענברעכען, וועט דאָס מיינען אַז דער גרונדשטיין פון אונזער גייסטיגען לעבען אין'ם אויפבוי פון אונזער הייליגער לאַנד איז חרוב, און דאָס וואָלט געווען חלילה ניט נאָר אַ חורבן פון דעם וואָס דער מזרחי טוט, נאָר אויך אַ חורבן פון דעם גאַנצען ישוב, און ביונינסטישען אידעאַל, וועלכער מוז זיין פאַרבונדען מיט גלויבען און הייליג־קייט.

מיר אָפּעלירען צו דעם געוויסען פון אַלע אידען דאָ אין לאַנד צו העלפען דעם מזרחי ארץ ישראל פאָנד אַנשטענדלעסטען און אַמשטאַרקסטען. נעדענקט די גרויסע געפאַהר וועלכע עס דראָהט דעם גאַנצען בנין פון דער נייער ארץ ישראל אויב דער יסוד, דער רעליגיעזער גייסט, די רע־ליגיעזע ערציהונג און רעליגיעזע השפּע־זאָל פעהלען.

מיר ווענדען זיך דאַמיט צו אַלע אידען דאָ אין לאַנד, באַזונדערס צו די רבנים, שוהל פּרעזידענטען, עסקנים אין מזרחי חברים און חברות: העלפט אונז אָנצוהאַלטען אונזערע גרויסע הייליגע אונטערנעהמונגען! אָרגאַניזירט איבערראַל קאַמיטעס פאַר דעם מזרחי ארץ ישראל פאָנד קאַמפּיין! בויט אונזער הייליגע לאַנד אין אידישען הייליגען גייסט! נעהמט זיך אָן מיט מוט און זמיט גלויבען, אַז איהר וועט העלפען — וועט איהר בעז"ה געהאָלפען ווערען!

און מיר האָפען אַז דער אייביגער־וועלכער האָט געוועהלט זיין פאָלק ישראל און זיין לאַנד ציון וועט יעדען איינעם פון אונז העלפען און אויפריכטען.

מאיר בערלין, נשיא הסתדרות המזרחי העולמית.
אהרן טייטעלבוים, יו"ר קרן ארץ ישראל של המזרחי העולמי.
גדליה בובליק, נשיא הסתדרות המזרחי באַמעריקאַ.
אלי' אינזעלבוך, סגן נשיא.
זאב גאָלד, סגן נשיא.

אַביסעלע געשיכטע.

בראשית, אין אָנפאַנג, איידער די קהלה אין טאַראָנטאָ איז געגרינדעט גע־וואָרען איז געווען תוהו ובוהו אין די היגע אידיש־רעליגיעזע ענינים — די שוחטים, וואָס האָבען אויך צומאָל ער־פילט די פונקציע פון בוטשערס, זיינען געווען די העכסטע אינסטאַנץ אין כשרות פּראָבלעמען. די רבנים זיינען כמעט גע־ווען זייערע אָנגעשטעלטע, קריגענדיג פון זיי אַ קלעגליכע געהאַלט און געהייסען האָט דאָס פאַר השגחה.

מיט 30 יאָהר צוריק, האָט הרב וויינראַב, דער איינציגער רב דאַמאָלסט אין טאַראָנטאָ, געקראָגען פון דעם שוחט־בוטשער 5 דאָלאַר אַ וואָך. די רבנים, הרב י. גאָרדאָן און מ. ליוואי, וועלכע האָבען זיך שפּעטער באַזעצט אין טאַראָנטאָ, און הרב גרויסאַרט, וועלכער האָט זיך תיכף נאָך דער וועלט מלחמה דאָ באַזעצט, האָ־בען געהאַט אויסצושטעהן גרויסע שטע־רונגען אין איינאָרדענונג די בשר כשר פראָגע. זייער איינפלוס איז געווען נישׂ־טיג, ווייל אַ חוץ זייערע געהויבענע "ווייַרדזשעס", וואָס זיי האָבען געקראָגען פון זייערע אָנגעגרעניישאָנס (איינער פון זיי האָט געקראָגען גאַנצע הונדערט דאָ־לאַר אַ יאָהר פון זיין קאָנגרעגיישאָן), זע־נען זיי געווען אָפּהענגיג אין דער אנורת השוחטים, וועלכע האָט זיך געהאַט אָרגאַ־ניזירט אין דער צייט פון דער מלחמה.

דאָ בשר כשר פראָגע איז געווען טאָג־טעגליך אויפ'ן טאַקעס אַרדנונג, און אויב אַמיצער האָט עפּעס פּראָפיטירט פון דעם כאַאָס, זיינען דאָס געווען די בוטשערס. דער בשר כשר "קאָנסומער" האָט אוראַי נאָר ניט געהאַט דערפון, אַ חוץ וואָס ער האָט באַצאָהלט אַ גוטען פּרייז פאַר דעם פונט כשר פלייש און אין נאָך געווען אין ספּק צי קריגט ער דאָס, פאַר וואָס ער באַצאָהלט... פון שטי־צען אידישע אָנשטאַלטען, ווי תלמוד תורות, צדקה, מושב זקנים א. ז. וו. איז שוין אָפּגעערדט. וועמען איז עפּעס גע־לעגען אין זינען אַז מען דאַרף שטיצען אַ תלמוד תורה, אָדער אַ צדקה אָנשטאַלט, אַ מושב זקנים אָדער אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג? ביז . . . ביז אין יאָהר 1923, ווען מר. ד. לעווין און איטשע־מאיר קאַראַל־ניק האָבען געפיהלט דאָס עפּעס אַ אָרד־נונג מוז איינגעשטעלט ווערען אין די אידיש־רעליגיעזע ענינים פון טאַראָנטאָ.

זיי האָבען איינגעלאַדען אַלע שוח־לען פון טאַראָנטאָ צו אַ מיטינג, וועלכער איז געהאַלטען געוואָרען אין מיקאָל סטריט שוהל, און ביי דעם מיטינג איז באַשלאָ־סען געוואָרען צו גרינדען אַ קהלה.

די דאָזיגע קהלה האָט אָבער ניט געהאַט קיין אַריכות ימים. זי איז אומ־בהתמנות'דיג פאַרפאַלגט געוואָרען פון דער דאַמאָלסט עקזיסטירענדער אנורת השוחטים און זי איז אויפגעלייזט געוואָ־רען נאָך אַ קלעגליכען לעבען פון עטליכע חדשים.

אָבער דער געדאַנק פון אַ קהלה האָט שוין געהאַט געשלאָגען טיפע וואָרצעלען אין די אידישע קרייזען פון טאַראָנטאָ און מיר זעהען, דאָס עטליכע אידען, ווי ישראל שעהר, ס. ריידער, דש. טישלער, לואיס פיינבערג, אברהם שעהר א. א. האָ־בען דערלאַנגט אַ בקשה צו דער אַנטאַריאָ רעגיערונג פאַר אַ תשארטער, וועלכער זאָל געבען דער קהלה פון טאַראָנטאָ דעם כאַראַקטער פון אַ "פּערסאָנאַ יורידיקאַ". אַזאַ תשארטער איז באַוויליגט געוואָרען פון דער רעגיערונג דעם 24־טען אָקטאָ־בער, 1923.

די הויפּט פונקטען פון דעם תשאר־טער זיינען פאָלגענדע:

א) דער תשארטער איז וועגען קאָנ־טראַלירען דאָס שחט'ען בהמות פאַר כשר פלייש. דאָס דערמאָנטע כשר'ס פלייש, זייענדיג פאַר דעם געברויך פאַר דעם אי־דישען קהל פון טאַראָנטאָ און מען זאָל אַכטונג געבען, אַז דאָס דערמאָנטע כשר פלייש זאָל זיין פאַרבאַרייטעט לויט די אידישע דינים. און

ב) דער איבערפלוס פון דער הכנסה פון כשר פלייש זאָל געברויכט ווערען פאַר אידישע אָנשטאַלטען.

כאָטש די קהלה האָט נאָך פאַר 2 יאָהר צייט געליטען, אַזוי צו זאָגען, פון חבלי לידה, און האָט געהאַט אויסצו־שטעהן אומענדליכע שטערונגען פון דער אנורת השוחטים פון איין זייט און פון די דזשאַנקשאַנער הורטאַווגע בוטשערס פון דער אַנדערער זייט, איז אָבער דער קהלה געלונגען זיך צו פאַרעסטיגען טראָץ די שטערונגען. ווען מ. שאַפּיראָ, אין 1926, האָט איבערגענומען די פיהרער־שאַפט פון דער קהלה און צוזאַמען מיט די אויבענדערמאָנטע בעלי בתים און דזש. גרייַנער, נ. שווארץ א. א. האָבען מיט געוואַלטיגער טעטיגקייט און אונדער־מידליכע אַרבייט, מאַג איין אַן טאָג אויס, פאַרעסטיגט דעם פונדאַמענט פון דער קהלה.

די פאָלגענדע ציפערען, וועלכע זע־נען באַשטעטיגט פון געוועליכע "אַרי־טערס" זיינען אַז אומשטרייטבאַרער באַ־ווייז, דאָס די קהלה איז געווען אַ ברכה פאַר טאַראָנטאָר אידענטום און אידישע אָנשטאַלטען, און זי, די קהלה, האָט אַן עקזיסטענץ באַרעכטיגונג, וועלכע קען פון קיינעם ניט קאָנטעסטירט ווערען.

פאַר מיינע אויגען ליגט אַ באַלאַנס בלאַט פון הכנסות און הוצאות פאַר פיער און אַ האַלב יאָהר, דאָס איז פון דעם יאָהר 1926—1927 ביז דעם 28־טען פעבראואַר, 1928. — אין די פיער און אַ האַלבייאָהר האָט די קהלה פון אַן אָפּצאָה־לונג פון דריי פערטעל סענט פון אַ פונט כשר פלייש געהאַט אַ הכנסה פון: — $286.614.21.

וואָס האָט די קהלה געטאָן מיט דעם געלט? צו די שוחטים איז אויסגעצאָהלט געוואָרען $154.177.28, צו די רבנים $59.232.50, צו משגי